

УДК [316+33]:63:796.5

Лукомська О.І.

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Lukomska O.I.

SOCIO-ECONOMIC FACTOR OF RURAL TOURISM IN DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в аграрному секторі економіки України, зумовлюють пошук нових нетрадиційних організаційно-правових форм підприємництва, спрямованих на забезпечення економічного зростання аграрної сфери. Одним із пріоритетних шляхів подолання кризи, що склалась в аграрному секторі, є активізація сільського населення до підприємницької діяльності в невиробничій сфері сільського зеленого туризму. Враховуючи те, що в умовах загальноекономічної кризи економічні і соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, широке розповсюдження і розвиток сільського зеленого туризму (як форми активної та ефективної самозайнятості людини) та диверсифікації операційної діяльності агробізнесу є особливо актуальним.

Основним важелем ефективного розвитку аграрного підприємництва є розбудова соціально-економічної інфраструктури села, яка продовжує занепадати і руйнуватися. Дезорганізація виробничої сфери села є головною причиною масової незайнятості сільського населення. За дослідженнями Ю Лупенка та В. Месель-Веселяки з 2000 р. кількість найманих працівників у галузі скоротилася від 2,5 млн. до 665 тисяч. Рівень оплати праці в сільському господарстві майже на 40 % нижчий за середній по економіці країни. За межею бідності знаходиться 16,8 % сільських домогосподарств, у 48,8 % – сукупні витрати не перевищували рівень прожиткового мінімуму. Внаслідок цього відбувається подальший міграційний вплив сільської молоді у міста і далеке зарубіжжя. В українському суспільстві ще не утвердилося розуміння особливої ролі сільського господарства, необхідності забезпечення пріоритетності його розвитку, насамперед як соціально значимої галузі [7, с. 6].

Розвиток сільського господарства також стримується значним диспаритетом цін на його продукцію та цінами на продукцію, що споживається у галузі. Порівняно з 1990 роком склався восьмикратний диспаритет цін не на користь сільського господарства. Зберігається монополізм на ринку сільськогосподарської сировини. Переробні підприємства часто застосовують ціни, недостатні для забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва. Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. У 2013 році сільськогосподарські підприємства одержали 8,7 млрд. грн. державної підтримки, що становить 8,4 % до загального обсягу [1, с. 205]. Із розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь ця підтримка становила 211 грн., тоді як у Польщі вона сягала 155 \$ USD [7]. На фоні зменшення загальної суми аграрних видатків у бюджеті 2013 року, на фінансування заходів у агропромисловому секторі із загального фонду держбюджету передбачено мізерну суму – 91,8 млн. грн., що майже у 12 разів менше, ніж у 2012 р., коли сума фінансової допомоги закладалася на рівні 1,2 млрд. грн. [1, с. 206]. У Законі України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» видатки для Міністерства аграрної політики та продовольства України становлять 3 092 540,0 тис. грн. (у тому числі по загальному фонду –1 132 874,4 тис. грн., по спеціальному – 1 959 665,6 тис. грн.), що в рази менше (враховуючи інфляційні

показники), ніж в попередні періоди [4].

Проаналізувавши соціально-економічний стан села, зазначимо, що недосконале державне регулювання агропромислового комплексу та сільських територій в цілому негативно позначилося на їх розвитку. Саме тому питання відродження села набирає все більшої актуальності, а винайдення перспективного і, можливо, навіть нестандартного вирішення даної проблеми стає нагальною потребою.

Сприятлива зовнішня територіальна кон'юнктура, невичерпні рекреаційні можливості дають підстави говорити про розвиток сільського зеленого туризму у формі малого підприємництва, що стане вагомим джерелом поповнення місцевих бюджетів, розвитку соціальної інфраструктури сільської місцевості. Сільський зелений туризм сприяє розвитку малого і середнього бізнесу жителів сільської місцевості, а з іншого боку дозволяє міським жителям відпочивати в природних умовах. Крім того, він дає змогу розвивати знання щодо української культури і спадщини шляхом безпосередньої участі в сільському зеленому туризмі [5, с. 68].

У країнах з розвинутою ринковою економікою приділяється велика увага розвитку туризму, зокрема сільського туризму як перспективному напрямку розвитку підприємництва на селі. Європейський Союз вбачає в сільському туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. У Франції, Великобританії, Голландії, Ірландії, Німеччині, Іспанії залучення до діяльності у сфері сільського туризму заохочується на національному рівні. За популярністю відпочинку у сільській місцевості в цих країнах посідає нині друге місце після відпочинку на морі [3, с. 317]. Наприклад, Австрія, яка за своєю площею майже в сім разів менша за Україну, а за кількістю населення – у п'ять разів, за один гірськолижний сезон отримує дохід у сфері сільського туризму близько 10 млрд. євро, що дорівнює майже половині Державного бюджету України. Сільський туризм не тільки опинився у сфері інтересів політики Європейського Союзу, а й достатньо сильно нею підтримується, у тому числі й у фінансовому плані [2].

Серед основних причин, що зумовлюють широке розповсюдження сільського туризму в країнах Європейського Союзу, можна виокремити такі:

- перевиробництво сільськогосподарської продукції, що зумовило зменшення масштабів сільськогосподарської діяльності та, як наслідок, скорочення доходів від основного виробництва, пов'язаного безпосередньо з сільським господарством;
- зростання рівня урбанізації та формування серед міських жителів нових споживчих переваг на користь туристичного ринку послуг у сільській місцевості;
- виявлення інтересу до етнологічної спадщини, здобутки якої широко використовуються в сфері сільського зеленого туризму;
- посилення екологічних аспектів у контексті нових реформ аграрної та регіональної політики країн ЄС, спрямованих на збереження стану навколишнього середовища, гідне утримання тварин, забезпечення біорізноманіття на сільських територіях тощо.

У ЄС накопичено великий позитивний досвід у використанні різних інструментів стимулювання сільського зеленого туризму в рамках політики сільського розвитку. Широке вивчення та розповсюдження цього досвіду українськими експертами, органами галузевого управління, науковцями та освітянами сприятиме розробці та реалізації різних моделей сільського розвитку з використанням туристичної діяльності.

Найвні світові тенденції швидкого розвитку сільського зеленого туризму пояснюються ще й тим, що даний вид туристичного бізнесу – це:

- сфера швидкого обігу капіталу при відносно невеликих капіталовкладеннях;

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу». Тернопіль. 15-17 жовтня 2015 року

- ефективний засіб використання наявної інфраструктури сільських територій;
- можливість створення нових робочих місць на місцевому рівні;
- є сприяючим фактором диверсифікації економіки регіону та галузей, які обслуговують сферу туризму.

Світовий досвід показує, що на рівні сільських територій зелений туризм може виступати вагомою альтернативою розвитку їх інфраструктури, а також як інноваційний засіб диверсифікації агробізнесу, який сприяє його сталому розвитку та конкурентоздатності аграрної сфери. Участь сільського зеленого туризму в розвитку соціальної інфраструктури є важливим фактором забезпечення сприятливих умов ведення економічної діяльності; вкладення ресурсів у розвиток внутрішнього середовища існування (персонал, екологія, співробітництво) [8, с. 120].

Саме соціально-економічний фактор постає потужним інструментом формування конкурентоспроможного національного виробництва, капіталізації вітчизняного агропромислового бізнесу та туристичної діяльності, забезпечення сталого економічного зростання, чітко орієнтованого на підвищення добробуту нації. Це потребує удосконалення існуючих механізмів і методів управління агробізнесом (структурним елементом якого є сільський зелений туризм) як з боку окремих суб'єктів господарювання, так і з боку державних інституціональних органів, провідне місце серед яких мають займати ефективні заходи соціального характеру [6, с.16].

Отже, в умовах модернізації агробізнесу необхідною умовою забезпечення диверсифікації зайнятості та доходів сільського населення є розвиток сільського туризму як альтернативного виду діяльності в сільській місцевості. Ефективне функціонування такого виду туризму позитивно впливає на вирішення соціально-економічних проблем агробізнесу та туризму, забезпечує зростання рівня життя та реалізації господарського потенціалу, сприяє збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, а це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України. Наші подальші дослідження будуть спрямовані на діагностування сучасного стану сільського зеленого туризму, проблем його розвитку та пошук альтернативних варіантів їх вирішення.

Перелік посилань

1. Васильєва Л.М. Аграрний сектор: оцінка рівня державної підтримки / Л.М. Васильєва, Н. В. Бондарчук // Молодий вчений. – 2015. - № 1 (16). – С. 204-209.
2. Гордієнко О. Фонди підтримки підприємництва «осіддали» тему сільського туризму в Україні [Електронний ресурс] / О. Гордієнко. – Режим доступу : <http://rfse.od.ua/ua/silskij-turizm-v-ukrajini>
3. Довгаль О. В. Сільський туризм як перспективний напрям підприємництва у соціально-економічному механізмі розвитку села / О. В. Довгаль // Бізнес інформ. – 2013. – № 4. – С. 316–320.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - №5 – 170 с. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
5. Костиця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика : монографія / М.М. Костиця. - Житомир: ЖДТУ, 2006. – 196 с.
6. Кужель В.В. Соціальна орієнтація державної підтримки підприємств агропродовольчої сфери / В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. – 2014. - № 5(15). - С.15-16.
7. Лупенко Ю. В. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
8. Панюк Т. П. Роль соціальної відповідальності бізнесу в діяльності молокопереробних підприємств. / Т. П. Панюк // Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 2 (2). – С. 118-122.